

ԾԱԳԻԿ

ՀԱՆԳԻՍ ՏԵՍՆՕՐԵԼՅ

Ա. ՅԱՐԻ Ա. ՇՐՋԱՆ.

1861

ԹԻԻ 7. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1.

Հրատարակի տմեն ամսոյ 1 ին, 10 ին
և 20 ին.

Ստորագրութեան տեղին է, իցմիր.
Վազգուրական Բնկերութեան թանգա-
րանց Նազը փողոց, թիւ 23 եւ Հան-
դեսին գրատեսնեակց. Կիրիթ խան. թիւ 1.

Պօշխ Կեծ նոր խանց Ընթերցասիրաց
Թանգարանը, թիւ 6.

Փարիզ, Արգոյ Ա. Մուրատեան,
Rue du Dragon, 26

Հանգիսիս շրջանց վեց ամիս է.
Իցմիր. գին 40

Պօշխ եւ ուրիշ բացարձակ . . . 50
Ստորագրութեաննք Յուլիս 1 էն
Կ'սկսին.

Դուրս երթալիք թերթերուն ծանոթ-
ծախքը տունցին վրայ է.

Հանգեսիս վերաբերեալ որ եւ ից-
նամակ խմբագրաց դիտի ուցցուի:

Ի.Օ.ՄԻՐԻ ՀԵՅՈՑ

ՎԵՑԱՄԵԱՅ ԹՇՈՒԱԹՈՒԹԵԱՆ

ՇՐՋԱՆԵՐ

Les rations, qui veulent être grandes,
doivent être élevées à l'école du malheur.
COURRIER D'ORIENT.

Qu'on pense ou qu'on aime,
Sans cesse agité,
Vers un but suprême,
Tout vol emporté.
L'esquif cherche un môle,
L'abeille un vieux saule,
La boussole un pôle,
Moi LA VÉRITÉ.

LES CHANTS DU CREPUSCULE.
V. HUGO.

Փողոցներգին ճամարիա շահը մտածող ազգա-
ւեր մը, իր միտքը որ և իցէ մասնաւոր նկատումնե-
րէ և նպատակներէ բոլորովին ազատ պահելով,
անկողմնասիրութեամբ երբ իր հայեցումաձքը Պօլիսի
և իզմիրի ազգային գործերու վրայ կը դարձնէ, և

անոնց ինչ կիրքերու գործի ըլլալը կը նշմարէ,
անհնար է որ արտասուքով չլեցուին իր աչքերը, և
չուտրամի իր սիրտը յուսաբէկ: Ինչո՞ւ: Վասն զի
մարդկութեան թշնամիներէ բաղկացեալ քանի մը
սեւեռամ կուսակցութիւններ ինքնամոլութեան ախ-
տով բռնուած, պժգալի կիրքերու գերի եղած,
աղք, մարդութիւն, խիղճ, հաւատք, ամէն բան
մոռացած, ամէն բան ոտքի տակ կ'առնուին, աղքին
շահը անձնականին կը դոճեն, ամբողջ մարդկային
ընկերութիւն մը տակն ու վրայ ընելու համար հա-
զար ու մէկ սատանութիւններով իրենց անիծեալ
կամբը կատարելու կը ջանան, և այս նպատակաւ,
թէ հոն և թէ հոս այնպիսի ղեւերու կը գիւմն,
որոնցմով, թէ և վայրկեան մը, յաղթահարուողը
անհնարին սրտմտութեամբ վատութիւն կը դռչէ,
և անոնց անունը արխնադոյն տասերով ազգային
յիշատակարաններուն մէջ, վասակներու անուանց
քովը դրել և ապագայ սերունդին վատութեան
կենդանի պատկեր մը պահել կ'ուզէ:

Չոր տեղը կաշխատի հայրենասէրը միութիւն
բարոյեցելու, վայրագար կը բողբէ մատնութեան
նահատակը բռնակալութեան դէմ, ի նամիր քըր-
տինք կը թափէ բանասէրը համոզելու համար ներ-
քին թշնամին, թէ Հայը եթէ երբէք չպիտի վերա-
ծնի, պատճառը անմիաբանութեան և ինքնասիրու-
թեան ոգին պիտի ըլլայ, ոգի մը, զոր կարծես
թէ նախանամական կամք մը յատկացէս Հային,
խեղճ Հային, սրտին մէջ դրած է իբր պատիժ իր
երկրաքարշ կիրքերուն, որպէս զի թշնամութեան

ծոցը անդադար մունչէ, ողի մը, որով, բաժէ, անոր նախնի փառքը, պատիւը, նաեւ էութիւնը անհետացաւ. ողի մը, որուն մահառիթ շունչովը դեռ ներշնչեալ կը մնայ Հայը՝ իր նորածին էութիւնը հաշմելու և դուցէ զայն հիմնովին կործանելու համար վերստին :

Ազգը մինչդեռ իր զաւակներուն աւաղելի տրամագրութիւնը և անոնց մտաւորական յետագէմ վիճակը լաւ մը կը գիտէ՝ կը տրտմի. քանի որ իր աւերաշատ հայրենիքը մտքին առջեւ կը բերէ՝ կողբայ, և իր այս տարաբաղդութեան դարման մը գտնելու և քաղաքակրթութեան սգեբոյր շունչովը կենդանութիւն մը առնելու վեհ գիտաւորութեամբ ամէն կերպ զոհողութիւններու յանձնառու կը լայ : Ուսումնականը հանգստութենէ կը զրկուի. գրիչի՝ ձեռին գիշերը անքուն կ'անցընէ, Լւերոպայի յառաջագիմութեան միջոցները իր ազգին ալ սորվեցընելու և ճշմարիտ ազգասիրութեան արձագանգ մ'ըլլալու կ'եննէ ըստ կարի, և այն նպատակաւ իր հետզհետէ մամուլի տակ մանող կարեւոր խորհրդաժողովներու և նկատումներու բովանդակութիւնը, մտաւորական աշխարհին մէջ ոչ նուազ լոյսեր տալով, իմացականութեան արեւուն ծագմանը այնինչ նշան մը կ'ըլլայ, և ճշմարիտ Հայուն սրտին յոյս և միջնորդութիւն կուտայ, ահա անդէն երախտագիտութեան փոխարէն ապաշորհ թշնամիներ երևան կ'եննեն, ապերախտութեան դժնդակ օրինակներ կ'ընծայեն. որը օրինաւոր ազատաստութեան վատօրէն սահմ մը դնելու համար մատնութեան և բռնութեան կ'ապաւինի՝ երբեմն դաշտնի և երբեմն յայտնի, որը ետութեան մով կիրքով և անձնական շահու տենչով անձնաւորէր ազգայիններու սիրտը կը վիրաւորէ անխնայ՝ ի վըտանդ դնելով անոնց միմիակ նորածին արփին, կենսաւոր լոյսը, Սահմանադրութիւնը, որն որ ազգի մը վերականգնութեան փրկարար հիւթն է. որը իր վատութեան դրոշմով կ'նքուած և անիրաւութեան հետքովը նշանակուած անցեալը արդարութեան անաչառ հսկողութենէ ծածկելու և իր կամքը յառաջ տանելու համար սրիկաներու արժանի ընթացք մը կը բռնէ, և ամօթ իրեն, տգիտութեան առջև զգլխեալ յաղթութիւն կը սօռայ և կը փառաւորուի վասակօրէն : Այսպէս զօրեղ ձեռք որ կիրքերը սանձէ. չկայ լոյս մը, որ տգիտութեան անգուցիւր խորխափող այն թշուառ էակներուն մտային կուրծքները բուժէ, իմացական տեսութիւնը մթնշաղկաւ խաւարը հալածէ : Ընամօթութիւնը, լըբութիւնը, ճիգաւթութիւնը, մատնութիւնը, իրենց դահ ընտրած են կուսակ-

ցութեանց ապականակիւ սիրտերը. թեթեւութիւնը և չէվիշի-ի-շը յառաջագիմութեան դէմ դաւադիր եղողներուն ետեւէն կ'երթայ : Ասոնց դէմ մամուլը կ'սկսի սպառնալ, նաեւ շանթահարել զանոնք, որոնց մէկ քանին անոր զօրութենէ ահաբէկ կը սարսրին, մէկ քանին ալ անոր սպառնալիքները կ'անդուսնեն՝ անդոյս ըլլալով. վասն զի զգալու համար սիրտ՝ և ամշնալու համար պատիւ պէտք է, և դաւադիրք կ'երեւայ թէ այս երկուքն ալ զուրկ են :

Ըս այժմ մէկ դի թողունք հեռաբնակ ազգայիններէ ոմանց Ազգին տուած ցաւերը, և գտնք Իզմիրի Հայ հասարակութեան անցեալ ու ներկայ վիճակին վրայ անաչառ քննութիւն մ'ընելու :

Հինգ վեցը տարիէ հետէ բռնասէրներու կուսակցութիւն մը կազմուած է հոս, և անոր սպառնալիքները ազգային միապետական վարչութեան սանձը շատ ատեններէ ի վեր իրենց ձեռքը անցուցած՝ այնպիսի դէպքերու ծնունդ տուին, այնպիսի կատակերովութիւններու, կամ լաւ ևս է ըսել, ողբերգութիւններու դերասանները եղան, որոնց ներկայացման յիշատակը Իզմիրի անկողնակալ Հային վրայ սաստիկ տպաւորութիւն ըրած՝ անոր երբեմն զայրոյթը և երբեմն ալ զօհունակութիւնը կ'աւելցնէ : Հատերուն գուցէ հակասութիւն մը երեւայ ըսածս. այլ դործին բուն էութիւնը մեր ըսածը կը հաստատէ. որովհետեւ այն դէպքերը թէ և դառն հետեանքներ ունեցան, ազգը թէև շատ բարոյական փնտռներ կրեց, մանաւանդ որ իւր երկու շնաշխարհիկ անդամներէն զրկուեցաւ, այլ սակայն այս ամէնը վերջապէս միտքերու գրգռ, սիրտերու զայրոյթ, և ազատասէրներու ալ՝ գրիշ ձեռք առնելու առիթ տալով՝ ետութեան քայլը սկսաւ երերալ Ասոր այսչափ իշխանութեան աղբիւրը, և ազգին ու տեղական կառավարութեան քով վայելած համարումն ուսկէ ծագելը քննել պէտք է սակայն, և հետեաբար այս քննութեան առաջ նախ հարկ է գիտնալ թէ Ինչ է Իզմիրի հայերուն քաղաքային էութիւնը, անոնց նիւթական և բարոյական անցեալ ու այժմայ վիճակը :

Օմիւռնարնակ հային անունը ի բնէ անտի հեռաբնակ ազգայիններու նպատաւորապէս ծանօթացեալ է. արդճրեւ Իզմիր Տաճկաստանի միւս քաղաքներէ աւելի յարաբերութիւն ունենալով Լւերոպայի հետ, օտարազգիին պէս, հայազգին ալ անշուշտ այս առթիւ իրեն թէ նիւթական և թէ բարոյական շահ մը հանելու գիւրդութիւնը ունեցած է. այսպէս ճանչուած է և այս պատճառա-

տութեան անունը սուրբ յանդգնութեամբ մը արտասանեց, և որովհետեւ « զայն ճանչնալէն ետք ուրախալ և առաթուր կոխելը անասուններու դասը անցնիլ և անոր հետ խառնուիլ է' », նախապատիւ սեպեց անձնական շահէ և հանգստութենէ զրկուիլ քանի՜ ազատութեաց և անուանարկ հանգիստնալ : Ազատասէր ուսումնականին նպատակը, նուիրական նպատակը, բռնութեան բազուկը խորտակելէր, այն բռնութեան, որուն ծոցն էր Առաջնորդին անող զօրքի ռոտը, ինչպէս իր յիշատակարանէն ալ կը յայտնուի :

« . . . Բայց դարձեալ յԱստուած ապաւինեալ համբերեցի, խոնարհեցայ, կըսէ անիկայ, այլ իղուր, զի ոսոխն իմ փոխանակ վեհանախարար ներելոյ հիքոյս : Վրէժխնդիր եղև . . . Չիք իմ յոյս փոփոխութեան վիճակին, եթէ ոչ՝ այց արածցէ ինձ երկին : զի և այլք (1), որպէս թուի ինձ, այնպէս հաստատեալ են 'ի կարծիս չղիջանել եղկելոյս, և փոխանակ տարադարձ խոնարհութեանցս՝ վրիժառու եղէն ինձ : այսպէս վարձատրեցին զիս յետ 25 ամաց յօգուտ ազգիս ծառայելոյ, և աւելի ևս ժամանակաց . . . » (2) :

Ոսոխը, որուն անունը չգիտցող չկայ Իզմիրի մէջ, փոխանակ ողորդելու թշուառութիւնը, վրէժխնդիր եղաւ հէք առաքինի է մը, այսպէս ահա 25 տարի ազգին հաւատարմութեամբ ծառայող և Իզմիրցի Հային անունը փառաւորող հայրենասէր մը սեւադէմ բռնադատներու ապերախտ պարտադրութեան մը կ'անարդուի : Դողդիմեալ և անոր վրէժխնդրութեանը առարկան կ'ըլլայ : Ո՛հ, ազամանդեայ սիրտ ունենալու է մէկը այնպիսի անհարին անդրութեան տակալու համար : Կը կրկնենք, ազատասէր ուսումնականին նպատակն է ոգորիլ այս անխիղճ էակներուն դէմ, և յառաջագիւտութեան պողոտային մէջ ցանուած և խոչընդոտն եղող քարերը աւել և տախարակել է զայն՝ յօգուտ ազգութեան : Ամբողջ մարդկային ընկերութիւն մը լուսաւորելու համար երկու երեք հօդի կը բաւէ :

Գրանտայի վերծանութիւնը և իր արգի վեհակը քանի մը զրիչներու միայն արգիւնքն է : ԱՅՆ սակայն Սմբատը անստեղծ կրնայ շահիւրել Մերութանը, երբ իր հետը ունի անձնութեաց և հայրենասէր կորիճներ : Ուստի Հաշտենից ընկերութիւնը կազմուեցաւ : Անիկա իր 17դ թիւէն ըսկսելով Իզմիրի ժողովուրդը և նորահաս ուսու-

նողները թմրութեան քունէն արթնցնելու և անոնց ինչ իրաւունքներու և արտօնութիւններու տէր ըլլալին իմացնելու փորձը փորձեց : Համազգեաց և Սիւնեաց ընկերութեանց աւերակներուն վրայ՝ նոր շէնք մը կանգնեցաւ կարծեցինք : Վասն զի անիկա ազգային գործերու վրայ խուզարկու աչք մը նշտեց, պակասութիւնները և զեղծումները երևան հանելու, անիրաւութիւնը հալածելու և ամէն բան խծրծելու սկզբնաւորութիւն մը բռաւ : Բռնութիւնը և տգիտութիւնը՝ իր գրեթէ ասիին փոխող և ուրիշի կամքին հըր շարագիւր ըլլալու նուաստութիւնը ունեցող ծերունի (Թարթիւֆի մը գրուատնրէն այնչափ ուսած փքաք էր, չողորթութեան ձայնին այնչափ սովորած էր, որ մամուլին միայն անոյշ կողմը ճանաչած ըլլալով, երբ ասոր սպառնական գէմքը տեսաւ՝ թքնել ուզեց, բայց և հասկնալով թէ անգոսնելի թշնամի մը չէ անիկա, սկսաւ անէծք կարդալ Աւթութեմալէրի : Այսչափով դո՛հ չեղաւ : Վասն զի սպառնալիքին վրայ կը թքնէ ազատականը, ինչպէս ըսաւ բանասէր մը, ուստի մատնութեան դիմեց և զրպարտութիւնը իրեն օգնական ընելով կատարեց իր կամքը : Մատնուող խմբագիրը միայն կրնայ զգալ թէ ինչ է իր դրօշը ծալլելու ստիպուելուն ցաւը, ցաւ մը, որն որ դեռ անբժշկելի կը մնայ, և որն որ օրինաւոր վրէժխնդրութեան մը զգայութիւնները գետ կենդանի կը պահէ ամէն ազգաւորներու սրտին մէջ :

Հայ լրագրութիւնները մինչդեռ իրենց էջերը այս տխուր գէպքն ալ հրատարակելու կը նուիրէին, Իզմիրի Հայը, առաջինին պէս, այս գէպքին մէջ ալ առաքինի և հանձարեղ դաստիարակէ մ'ալ զընկուելու դժբաղդութիւնը ունեցաւ : Տէր Մարգար Սիրզա Վանանգեցի բարեկրօն և պերճի մասա քահանան էր այն երկրորդ նահատակը, որն որ Իզմիրի և ուրիշ շատ քաղաքներու կղերին փառքը ու պատին էր, և որն որ զաւակի մը ցցուցած պղպասիւրութեան փոխարէն՝ դժնդակ ապաշտորհներէ տրուած մատնութեան արեւուրդէն տրամաբէկ հալ և մաշ հիւանդութեան մը մէջ ինկաւ ու կնքեց իր մահկանացու ընթացքը՝ 'ի բերկրութիւն անօրէններու և 'ի տրամութիւն ազգաւորներու . . . :

Կը յուսային Իզմիրի հայերը թէ բռնասէր գոնէ ալ այնուհետեւ զգաստանալով պիտի դադրէին ազգը տակն ու վրայ ընելէ, կը սխալէին սակայն :

Ենք կը կարծենք թէ մարդս միայն իր սպառնութեամբ կը տարբերի անասուններէ, բայց ճշմարտութիւնը ասոր հակառակը կը յայտնէ մեզ :

« Մարդուս, ըսաւ երեւելի փիլիսոփայ մը »

(1) Այսինքն ոսոխն արեւմտեակները :

(2) Կենսագրութիւն Ռ. Ա. Յ. Փափաղեան բազմադիւն վերածապտի Չիւռնից, 'ի Պ. Ս. Պ. Պ. Փափաղեան :

աւելի դիւրին է նուաճել տիեզերքը քան թէ սանձահարել իր կերբերը" : Ամեն տեսակ կերբերու աղբւրը սիրտն է , մարդու սիրտը և մտքը երբ կը կազմուին և կը լուսաւորին , անասն չհարին է յաղթել անոնց . բայց սիրտը ու մտքը կը թու թեամբ միայն կը կազմուին . ուրեմն , այնինչ կիսկատար կը թու թին անողը անգամ ազատ չմնար կրից հրապոյրէն , կը թու թեան անունը , և ոչ թէ զինքը ճանչցող տղետը ինչպէս կարելի է որ ինքը զինքին աէր ըլլայ : Յայտնի է որ այսպիսին անբաւական կերպով անձնատուր կը ըլլայ իր բուն կերբերուն , և իր այս վիճակին մէջ խղճմանքն ալ կորսնելով՝ անասունէն ալ ստորին էակ մը կը ըլլայ , վասն զի անիկա ոչ երկրային և ոչ երկնային օրէնք կը ճանչնայ , և , այնինչ անասունը գոնէ բնութեան օրէնքին կը հնազանդի , ոչ միայն ընկերային ժողովի պատուհաս , այլ նաեւ նախափնքէ մարդկութեան : (Երոնիակի :)

Դր. Չիլիլիէան .

Ե.Ղ.Գ.Ե.Կ.ՈՐԾ.Ե.Ն.Ն.Պ.Ե.Տ.Ե.Կ.Մ.Ր.

Աշխարհիս մէջ զանազան աղբու թիւններու բաժնուած մարդկային ընկերութիւնը գեո անդամ մի ունի իր մէջ , որն որ Հայոց Ազգ կը կոչուի : Բնաւորով միայն հաղիւ ապրող այս անգամը կը թոնամուլութեան բռնաշունչ հովէն երեք բաժնուէին ետք , այսօրուան օրս գեո կը շարունակէ իր էութիւնը պահելու , ոչ թէ վասն զի կղերը ի բնէ անտի զինքը արժանաւորապէս պաշտպանած ըլլալուն համար , հապա , թշուառութեան լեղի բաժակը քամէն ետք՝ Հայրախընամ Պետութեան մը հովանաւորութեան ներքեւ մտնելու բարեբաղդութիւնը ունենալուն , և որ և կցէ ազգակու Տերութեան մը հպատակութեան տակ իյնալու տարաբաղդութենէ ազատ մնացած ըլլալուն համար :

Այս անգամը չնաշխարհիկ կատարելութիւն մի ունի որ է հաւատարմութիւն . անով է որ անիկա գեո կը պահէ իր երկու հայրենական սուրբ աւանդները , որ է Հաւատք և Ազգութիւն : Առջ անիկա այս նուիրական աւանդները պահած ըլլալով անգամ , մինչդեռ ժամանակ առ ժամանակ հրէաներու հետ բաղդատուելու առարկայ կը ըլլայ այսօրուան օրս , հապա որ ոչ հեա պիտի բաղդատուի այսուհետեւ եթէ իր էութեանը այն երկու նշաններն , ու իր ճակատին վրայէն սրբելու ըլլայ , անշուշտ Չիլիլիէանէի հետ : Այս անիծեալ ձեռքը որ նոյն նշանները անհետացնելու սրբա-

պղծութիւնը դործելու կը յանդգնի , ինչ անուն պիտի ունենայ . պատմութեան մէջ . թե՛ իր ապագայ սիրունիէն ձրաուի այնպիսին : Գրիչնիս կը զողար երբ կը գրէինք այս առիթը որոնց մէջ քանին մեր արտասուքովը սրբուցան ըսենք նէ , սուտ չէ : Հայրենասէր ազգայիններու ուշադրութիւնը հետագայ յօդուածին և յայտարարութեան նամակին վրայ կը հրաւիրենք , զորս Գուրիէ ՏՕրիան անուն անկողնավալ և հայասէր լրագրէն կը թարգմանենք :

Արեքին թշնամիին ընթացքը մեկնութեան կարօտ չէ , եթէ ստոյգ է ինչ որ հոն կը կարգանք : Գծուար է մեզ հաւատալ այսպիսի անլուր մատնութեան մը . երանի թէ այն զրպարտութիւն մը ըլլայ թշնամիին վրաս , քան թէ ճշմարտութիւն մը , վասն զի եթէ առջինով կը տրամիք , երկը որդով կ'ողբանք արտասուակից , և յուսահատական ժպիտով մը կը հարցնենք թէ "արդեօք այն մարդերը չեն գետեր ինչ օրերու մէջ ապրելոնք :

Հայի , եթէ կենդանի ըլլայիր , ինչ պիտի ըսէիր արդեօք , անսնելով քու թողեցող այնպիսի շղթայ մը հիւսելու միտիւ զոր դու աշխարհիս մէջ առաջին անգամ խորտակեցիր :

Էհա Գուրիէ ՏՕրիան յօդուածը

" Լուսաւորչակիան Հայոց մէջ գտնուող յետադէմ կուսակցութեան գլխաւորներուն համար կընանք յարմարցնել և ըսել սա խօսքը , որն որ ժամանակաւ երեւելի ընկերութեան մը գէմ ըսուեցաւ բարձրաձայն : Ինչ կը ըսէն անոնք . չեն գրեր երբէն և բանասիրութեամբ չափ վարկաբանութիւն կը բանեցնեն :

" Յետադէմ կուսակցութեան գլխաւորները իրենց հակառակորդներուն հետ կուտելու համար օրինաւոր փաստեր չունենալով , և զդալով թէ իրենց ձեռքէն անուտելու վրայ է այն բռնաւորական իշխանութեան սանձը , զոր այնչափ տրտմանի կեցողով դորձածեցին , այնպէս իմացնել կ'ուզեն թէ յառաջագէմ կուսակցութիւնը Հայաստանի թագաւորութիւն մը հաստատելու դաղնի գլխաւորութիւն ունի : Այս անհեթեթ ու միանգղալայն արհամարելի զրպարտութենէ զնախեցան յոյժ Հայ երիտասարդները և ստիղնեցան հետագայ յայտարարութիւնը գրելու զոր կը հրաւարակենք մեր թերթին մէջ , և որն որ հազարաւոր անձերէ սաղաղորւած է : Այս յայտարարութեան մէջ քանի մը խօսքեր կան , զորս նոսր գիւրդով նշանակեցինք և օրը կը վերաբերին զաղտնիքի մը , որուն վարագոյրը շատ չանցնիր պիտի վերնայ :

« Երեք տարի առաջ Հայ սերունդէ յառաջ եկած օտարական զօրապետի մը 'ի կ. Պօլիս ըրած ճանապարհորդութիւնը դեռ մոռցուած չէ՝ կ'ըսուի թէ այս զօրապետը երկրորդ անգամ մ'ալեկաւ մայրաքաղաքս և քանի մը անձերու հետ շարունակեց իր բանակցութիւնները, որոնք (սմանեան պետութեան համար բարեմասնական նպատակ մը չունէին) :

« Յայտարարութեան հեղինակները ժամանակէ ետք իմացան այն բանակցութեանց ինչ բանի վերայօք ըլլալը և վեհանաճարար լուծիւն պահեպահեցին. բայց հիմա տեսնելով թէ գաղտնի հալածումներու ենթակայ են, որոշած են ամսթահարել իրենց զրպարտիչները : Յայտմ մասին ճշմարտութիւնը իմանալը բարձրագոյն դրան համար շահաւէտ է : Ընդդէմ ձեռքն է դիտնալ թէ անկեղծութիւնը և հաւատարմութիւնը մը կողմը կը դռնուի, յառաջագէտ թէ յետագէտ կուսակցութեան մէջ :

« Սեծապատիւ Սէր Վիլհէմ Էֆենտի, Նախագահ Ազգային ժողովոյ :

« Դուք այն անձերէն մէկն էք, որ ազգասիրութիւնը ձեզի պարտաւորութիւն մը կը համարէք և այս պարտաւորութիւնը կատարելու կարող ըլլանիդ շատ անգամ ապացուցած էք դորձեով : Կը ճանչնանք ձեր կատարելութիւնները, որով երևելի կը հանդիսանաք և որոնցմով ազգային շարժումն առաջնորդ ու անոր վարիչը ըլլալու կարողութիւնը և արժանաւորութիւնը կ'ունենաք : Բաջ գիտենք թէ ազգը գէպ 'ի բարօրութիւն յառաջագիծելու համար երկու բան էապէս կարևոր են. Ազգային գործերու մէջ բարեկարգութիւն, և մեր բարերար Կառավարութեան հաւատարմութիւն : Այս սկզբունքները հրապարակաւ հաստատեցիք այն օրը, ուր Ազգային ժողովոյ Նախագահ ընտրուեցաք, և նոյն օրը յայտնեցիք թէ առանց այս երկու թէութեան չէիք կրնար որ և իցէ պաշտօն մը վարել ազգին մէջ : Այն օրէ հետէ Հայ երիտասարդները ձեր վրայ դրին իրենց յոյսը. ինչ որ էին ձեր սկզբունքները, նոյնն էին մեր սկզբունքները, նոյնն էին նաև մեր փափաքները : Այս սկզբունքները կարելի է թէ դեռ բաւական տարածուած չըլլան ազգին մէջ, բայց զանոնք ընդունողներուն թիւը օր ըստ օրէ աւելնալու վրայ է : Հակառակը պնդողները անոնք են, որք ողնակազմութեան գէտ են, այնպիսի մարդեր, որք իրենց հայեցումները աւելի ուրիշ եկեղեցիներու քան թէ մերինն, ուրիշ գիտութիւններու քան թէ մեզ

կառավարող Տէրութեան վրայ հաստատած են :

« Սեծապատիւ Նախագահ, դուք, որ Ազգի կատարեալ վստահութիւնը կը վայելէք, դուք, որ Հայ երիտասարդաց առաջնորդն էք, դուք կը պարտաւորիք սրբել և պաշտպանել մեր և ազգին պատիւը, զոր կ'արատաւորեն և կը թշնամանեն հակառակորդք :

« Այսպիսի պարագայի մը մէջ Հայ երիտասարդները չեն կրնար համբաւնալ և անտարբեր մնալ : Այնպէս կը համարին անոնք թէ իրենց պարտաւորութիւնն է պաշտպանել բարեկարգութեան դատը և հրապարակաւ հաստատել իրենց, Եկեղեցիին ու Կառավարութեան ունեցած հաւատարմութիւնը :

« Ընդդէմ որ մեր հաւատարմութիւնը կասկածելի ջրընտելու փորձ փորձեցին, կը պարտաւորին ապացուցանել մեզի ըրած ամբաստանութիւննին : Հայ երիտասարդները ասոր համար անոնց գէտ դատ մը բանալու են, և երբ սկսելու ըլլայ դատը, ան ատեն անոնք պիտի ըսեն ինչ որ դիտեն իրենց հակառակորդներուն վրայօք՝ ոչ թէ ասոնց պէս մոլորին մէջ դարաններ լարելով, հապա ճշմարտութիւնը ըսելով յայտնապէս ու պարզապէս :

« Սեծապատիւ Նախագահ, յանուն ազգասիրութեան հայ երիտասարդներու կողմէ կուզէք ձեր վրայ առնուլ այս դատը. եթէ չընդունելու ըլլաք այս պաշտօնը, մեր յոյսը 'ի դերեւ պիտի ելնէ, և անատեն զրպարտութիւնը ջրելու համար վախնանք որ այնպիսի միջոցներու ձեռք պիտի զարնենք, որոնց աղէկ պիտի ըլլայ եթէ չը դիմենք :

« Բարեհաճեցէք Սեծապատիւ Նախագահ լաւ մը կշռել պարագայիս ծանրութիւնը ու պատասխան մը տալ մեզ :
(Արարագործութիւն)

Գ. Զ.

Բ. Ա. Ն. Դ. Ի. Ս. Կ. Ա. Ն.

Արշալոյս Արարագործութիւն . 655 .

Սեր սիրտը ոչ այնքան ցաւ կ'զգայ նոր հեղինակաց կամ խմբագրաց վրիպումներն վրայ, (եթէ պատահի) որքան որ հինաւորաց Արարատեանի մը դեռ խելքը գլուխը չի հաւաքելուն վրայ :

Որ և է գաղափար մը կամ սկզբունք մը պաշտպանել ամօթ չէ, բայց ստախոսութեան գիմը լեռնցիի մը վայել չէ, ուր կը մնայ քսան և մէկ տարուան խմբագրի մը պաշտպանութիւնը, բարեկամ, որ չըլլայ թէ կարելու

աշխատած փայտիդ կտորը երեսիդ ցատկէ և քեզ խայտառակէ . . . եթէ Ազգասիրութիւն ըսուած զգայմունքը քեզի համար իւրաքանչիւ մըն է, գոնէ մարդ լինելով որոշելու համար վատօրէն ստախօսութեան մի գիմեր հասարակութեան իմացներու համար թէ “Նաղիկը խափանուեցաւ նահանգիս կառավարիչ վսեմափայլ Օսման փաշային հրամանաւր” :

Եթէ սուտ խօսելու չամչցար, գոնէ զըսարստութեան դժոխային գիմակը երեսդ անցներու չէիր, որով բարեկենդանի Միմիսի մը պէս մեզ չի ստիպելիր երեսիդ և ետեւդ քահ քահներ արձակելու :

Յիրաւի մեղի չիյնար քեզի խրատ տալ . բայց որովհետեւ ինչպէս որ հիւանդ բժիշկը ինքզինքը չիկնար դարմանել, անանկ ալ դու, որ կ'երևայ թէ պատուասիրական զգայարանքներուդ գերի եղած՝ չես կարող դատողութեամբ բան մը խօսիլ, հետեւաբար իմացական խանգարումն մտաց ըսուած հիւանդութեան ենթակայ մը եղած ես . համարձակութիւն կ'առնեմք կարեկցաբար յորդորել զքեզ որ կենացդ մնացեալ մասը ուղիղիդ հանգիստ տաս, և որքան որ կարելի է տաք երկիրներէն հեռանաս, եթէ ոչ վստահ եղիր որ քիչ ժամանակէն երեւակայութիւնդ ալ պիտի խանգարի և առաջօք տեսիրքներով պիտի տաղնապիս, և ցաւ է մեզ յիշել որ արդէն այս ախտը սկսած է քու մէջդ որով ստիպուած ես “խոհեմութիւնը լրբութիւն” տեսներու և անթառամ Նաղիկը թառամեալ կամ չորացած տեսներու :

Յիրաւի չեմք գիտեր թէ արդեօք այս ախտը տարափոխիլ լինելով քաղաքիս գաղիէրէն Լեֆարիւլ լրագրէն փոխադրեցաւ Առաքելայ վրայ, ինչու որ, ինչպէս որ գիտեն ընթերցողք, յիշեալ գաղիէրէն լրագիրը իր 1121 թուովը կը ծանուցանէ թէ “Չալիկ անուն հայերէն լրագիրը խաբանուեր է” արարքներնիս լինի . . . երկուքին ալ մէյմէկ աղօթող խրկել որով զուցէ իմացականութիւննին ուղղուի և մէյ մըն ալ Սեպտեմբերի մէջ հրատարակուելիք օրագրոյ մը համար Օգոստոսի մէկին չիպոտան թէ խաբանուեր է :

Եթէ ժամանակէն առաջ խոսող ազազաղին զլելիւր կը կտրեն, ուրեմն ժամանակէն առաջ մարդարեւութիւն ընողները ինչ պատժոյ արժանի են . — ծաղրուծանակ լինելու :

Հարկ է հոս գիտել ընել ընթերցողաց որ ՆԱԳԻԿԻՆ հրատարակուիլ սկսաւ մէկ հրամանագրաւ մը որ հասարակաց կրթութեան ժողովքէն առնուած էր, Պօլսոյ մէջ օրագիր մը հրատարակելու

համար : Բաղաքիս Վսեմափայլ Կուսակալ Օսման փաշան՝ որոյ գրականութեան և բարեկարգութեան վրայ ունեցած սիրոյ աստիճանը խիստ լաւ գիտեն իր վսեմութեան վրայ քիչ մը տեղեկութիւն ունեցողներն ազնամ, լսելով որ ՆԱԳԻԿԻՆ Գրականի մէջ հրատարակուելու համար մասնաւոր հրամանագիր չունի, անօրինակ մարդասիրութեամբ աշխատեցաւ Պօլսէն մեզի մասնաւոր հրամանագիր մը բերել տալու, բայց մեր ճակատագրին դժբաղութենէն “առ այժմ ոչ” պատասխանը ընդունուեցաւ : Այս պատասխանը որքան որ ցաւ տուաւ մեր սրտին, բայց տակաւին մենք լաւ ճանչալով Օսմանեան Պետութեան սքանչելի բարեսրտութիւնը, և նորին մեր աղջին բարեկարգուելուն համար ունեցած փափաքը, չի դարարեցանք մեր աղաչանքները շարունակելէն մինչև որ յուրախութիւն մեզ և ճըշմարիտ աղգասիրաց ընդունեցինք զայն Կ. Պօլսոյ հասարակաց կրթութեան ժողովոյ “Կախապահ Բարձրապատիւ և Բարեսիրտ Սամի փաշան, Սեփապատիւ Սարաֆեան Յարութիւն Լեֆէնտիին ազգասիրական ջանասիրութեամբը, որոյ ինչպէս նաև Բարձրապատիւ Սամի փաշային ինքզինքնիս սարսուտոր կը ճանչնամք մեր սրտին խորհին շնորհակալութեան հաւատեքը յայտնել . . . : Սխանդամայն վստահ եմք որ մեր ՆԱԳԻԿԻՆ չիպիտի թառամի “Կահանգիս Կուսակալ Վսեմափայլ Օսման փաշային և Բաղաքական Տեսուչ Սեփապատիւ Լեֆէթ Պէյին քաղցր պաշտպանութեամբը, որոյ կենաց երկարութեանը և խաղաղութեանը համար պարտաւոր եմք մատուցանել մեր պաշտպանները առ Աստուած որ կը պաշտպանէ ամենքը :

Կը մնայ հիմա խորհիլ թէ Արարատեանը ինչ երեսով և Լամբերսիւր ինչ վստահութեամբ առանց ամենալու կը հրատարակեն թէ մէկը “ՆԱԳԻԿԻՆ” և միւսը “Չալիկ” խափանուեր է . . . մանաւանդ Արարատեանը, որ ստախօսութեան և զրպարտութեան կը դիմէ և կ'ուզէ հաւատացընել հասարակութեան, թէ “ՆԱԳԻԿԻՆ” խափանուեցաւ խոհեմութենէ զարտուղելով լրբութեան գիմելուն համար “Կահանգիս Կառավարիչ Վսեմափայլ Օսման փաշային հրամանաւր բայց Արարատեանը մեզի դէմ բարկացած է, հետեւաբար կրիւք կը դիմէ ստախօսութեան և զրպարտութեան . ուրեմն ներքի է, վասն զի Պօլսոյ մէջ ալեղարդ, մէկ ոտքը դերեզմանին եզրը դրած Արքեպիսկոպոս մը կը վճռէ, թէ “Կրիւք եղած երգումը ներքի է” ուրախ մենք ալ ամենայն հաւանդութեամբ կը հետեցընենք, թէ “Կրիւք եղած ամեն մեզք ներքի է”, և եռապետական հայ լրագիրը անմեղ :

Պետք է նշել, որ հաստատուի Ղազարի Սաղմոսը կարգապահներուն համար, վասն զի ան մեր կղերին հակառակ կըլտէ՝ բարկանայք և միմեյանցէք։

Ինչ և իցէ, Պարոն Ըրարատեան, այս անգամ կը պարտաւորիմ համաձայնել խօսքս։ Ծաղիկին քայրը, ՍԵՏՄԵՆԵՂԻՍԿԱՆ ՍԻՈՒԹԻՒՄ, հրեշտակի կերպարանք առած արդէն վասպորի եղերքէն սաւառնաթիւ թռելով եկաւ հասաւ Իզմիր, և կ'երթամ զինքը դիմաւորելու և իր գալուստը շնորհատրելու՝ ի մեծ տրամուծիւն սըրտիդ և կոնակիցներուդ և յուրաքանչեւ յառաջագէմներու։

Ը. Հ.

ԾԱՂԱՅՈՑԱՅԻՐ

ԽՄԲԱԳԻՐ

ՈՒՍՈՒՄՆԵԿԱՆ ԲԵՆԵՍԻՐԵԿԱՆ
ՔԵՂԱՔԵԿԱՆ ԵՒ ԲՆՏԵՆԵԿԱՆ
ԳՐՈՒԵԾՈՑ

Ըղային դպրութեան ասպարէզը նաև ուրիշ դրողէտի մը գալուստը շնորհատրելու բարեբաղդութիւնը պիտի ունենայ մօտերս։ Ըրգոյ Խ. Պ. Սիսաքեանն է այս ուսումնականը, որն որ հնդեռա սանսրեայ թերթ մը պիտի հրատարակէ, ինչպէս իր յայտարարութենէ արդէն իմացած են ընթերցասէրք։

Տարակոյս չունինք թէ յաջողութիւն և սիրաւոր ընդունելութիւն պիտի գտնէ յիշեալ թերթը, որուն հրատարակչին արժանաւորութիւնը և տաղանդը արդէն յայտնի է ամէնուն։

Կը փափաքէինք յօժարակամ իր յարտարարութեան գոնէ վերջին մասը հրատարակել մեր թերթին մէջ, այլ յատուց սրտի կը պարտաւորինք զանցընել՝ հանգիսիս փոքրութեան պատճառաւ։

Օտաւիցայիւրը ամիսը երկու անգամ պիտի հրատարակուի, ութամալ երկիշեան, և ընթերցասիրաց կողմէն տարեկան հատուցումն է 20 ֆրանք, Պօլսոյ և Իզմիրի համար. անկէ անդին ճամբու ծախքը առնողին վրայ է։

Տպագրութեան սկզբնաւորութիւնը գիւրացնելու համար բաժանորդք պիտի բարեհաճին հրատարակումն երկու ամիս առաջ վճարել տարեկան գինը։ Ուստի որոնք որ հաճին և կամին, կրնան

իրենց բաժինը իրենց անուանը հետ հրատարակչին հասցնել, ուղղակի զաղղիական թղթատան աւանդելով, կամ՝ ի Կ. Պ. Ըղային ժողովոյ ատենապետ Սեծապանու Ս. Վիլէն Լաֆետին և կամ Փարիզ օրագրոյն գործակալ Պ. Եգուարդ Սուրատեանին յանձնելով։

Հրատարակչին հասցէն գաղղիերէն այսպէս պէտք է գրուի։

M. K. B. MISSAK.

Rue du Faubourg Montmartre,
43, Paris.

Վ.Ը.Ր.Դ.

ՀԱՆՐԱՊԵՏ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ

Ըյս անունով բանասիրական ամսաթերթ մը Յուլիսի 1 էն սկսաւ հրատարակել ՚ի Պօլսոյ, ինք բաղրութեամբ արգոյ թողմաս, Պ. Պետեանց և Սարգիս Բարսեղեան Ուսումնական Պարոններուն։

Հանգիսիս նիւթերն են Ուսումնական և բանասիրական յօդուածներ, այսինքն կատակերգութիւններ, թէ գրաբառ և թէ աշխարհագրաւ, պատմական ու բանաստեղծական վերասանութիւններ, ոտանաւորներ. երգեր, զանազան ազատ թարգմանութիւններ, բարոյական և իմաստասիրական խրատներ, զուարճակեր, հանելուկք և երգեմն բանագառութիւնք։ Ըյսպիսի նպատակաւ հրատարակող թերթ մը բարեյոյս ենք թէ մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ուսումնասէր ազգայիններէ, որոնց պաշտպանութեամբը միայն կարգիւնաւորին և կը տեսն այս պիսի ազգօգուտ թերթերը։

Կը հրատարակուի ամէն ամսոյ 1 ին։

Ստորագրութեան տեղերն են։ Օրթա գիւղ վերծանութեան թանգարան, և Կ. Պօլսոյ Ռ. Յ. Բիւրքեան տպարանը։

Օմիւռնիա. Թանգարան վասպուրական լ'նկերութեան։

Տարեկան գինն է 60 ջրը կանխիկ։

Վեցամսեայ 35 "

Եռամսեայ 20 "

ՏՆՕՐԵՆ ԵՒ ԽՄԲԱԳԻՐ
Ը. ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԵՒ Գ. ՉԻԼԵԿԻՐԵՆԻ

Ջ Մ Ի Դ Ե Լ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՏԵՏԵԱՆ

ՏՊԱՐԱՆԸ ՊԵՏԵՍԻՆԵՍՈՒ ՉԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒ ՊԵՐՈՒՆԵԿՈՒԹԵԱՆԸ